

معماری مناره ها

مناره‌ها

مناره در هنر معماری اسلامی ایران دارای مقام ویژه‌ای است. این عنصر مسجد جهت رساندن صدای مؤذن و فراخوانی توده نمازگزاران در مساجد به وجود آمد و جنبه تزئینی و آرایشی آن در ایران بسرعت قوی‌تر شد؛ به گونه‌ای که محلی شد برای نمایش انواع هنرهای تزئینی آجرکاری و کاشیکاری. ظاهراً زینت دادن و منقش و رنگی کردن مناره‌ها از نیمه قرن سوم هجری به بعد معمول شده است، از این دوره به بعد بدنه و کلیه قسمت‌های خارج مناره‌ها برافراشته گویای این حقیقت است که مناره تنها به عنوان بیشتر برای زینت مساجد به کار می‌رفته است. با توجه به ارتفاع این مناره‌ها که نگاه را به بالا می‌کشاند و عظمت را القا می‌کند می‌توان گفت وجود مناره در مساجد وسیله نزدیک شدن به خالق و نیروهای طبیعت نیز هست و به همین دلیل در تزئین و زیباسازی مناره دقت زیادی شده است، به طوری که هر مناره فقط نشان دهنده یک هنر نیست بلکه بعضی از مناره‌ها جلوه‌گر مجموعه‌ای از هنرهای تزئینی، خطاطی، نقوش هندسی، و گل بوته‌های مختلف هستند. در بدو امر، قاعده و قانون خاصی برای محل ساختن مناره‌ها نبوده است، گاه در چهار گوشه مسجد، زمانی جدا از در ورودی، گاهی وصل به بنا، و گاهی با فاصله از بنای مسجد ساخته می‌شده است. ساختن مناره در زمان سلجوقیان در سطح بسیار گسترده‌ای توسعه و تکامل یافته و از اهمیت خاصی نیز برخوردار است. در این دوره ایجاد مناره به صورت نشانی از مساجد و راهنمای کاروانیان به شهر رواج فوق العاده‌ای داشته و در طرز بنای آنها دگرگونی‌هایی پیدا شده است. این دگرگونیها و نوآوری را می‌توان از شاهکارهای هنر معماری ایران دانست. فرم بیشتر مناره‌های سلجوقی استوانه‌ای و شامل انواع مناره‌های کوتاه و ضخیم و مناره‌های

بلند، که قسمت بالای آن باریک و ظریف است، می‌شود. این مناره‌ها به واسطه ارتفاع بلندی که داشته‌اند کمتر برای اذان گویی به کار می‌رفته‌اند و مؤذن بالای مسجد اذان می‌داده است. در واقع این مناره‌های بلند و باریک و مزین شده بیشتر جنبهٔ زینتی داشته و با باریک و وسیع شدن تنه، حلقه‌ها، و قرنیزهای تزینینی خود، زیبایی خاصی را القا می‌کنند. در بعضی از این مناره‌ها مقرنس کاریهای بسیار زیبایی دیده می‌شود که مناره شکل میله‌های چراغهای دریایی را به خود گرفته است. تزینات این مناره‌های آجری - با توجه به این که هنر آجرچینی پرکار و پرنقشه از خصوصیات معماری دورهٔ سلجوقی بوده - عبارت است از نقشهای آجرکاری تکرار شده، این دوره از معماری ایران بوده است. مناره‌های دورهٔ سلجوقیان مثل اکثر مناره‌های دوران اسلامی ایران، در داخل میله دارای پلکانی هستند که پله‌های آنها در اطراف محوری به بالا صعود می‌کند و معمولاً پله‌ها حلزونی شکل ساخته شده‌اند. از زمان سلجوقیان مناره‌های زیادی به جای مانده که به شرح آنها می‌پردازیم.

مناره تاریخانه دامغان

یکی از قدیمی‌ترین مناره‌های موجود در ایران که دارای تاریخ است مناره مسجد تاریخانه دامغان است که در زمان طغرل به سال 450 هجری (1058 میلادی) ساخته شده است. این مناره زیبا از پایین به بالا باریک شده و یکی از مناره‌های استوانه‌ای شکل دوره سلجوقیان است. بدنه مناره با آجرچینیهای زیبا در طرحهای هندسی، در قسمتهای مختلف تزیین شده است. در قسمت وسط کتیبه‌ای به خط کوفی برجسته با کاشیهای آبی فیروزه‌ای جلوه خاصی به این مناره می‌دهد. بلندی این مناره در حدود 25 متر و دارای 86 پله در داخل است، محیط آن در پایین حدود 13 متر است و به نسبت ارتفاع مناره در بالا 6/8 متر است. مناره سکو ندارد و از روی زمین مدور ساخته شده است. در ارتفاع 10/5 متری کتیبه‌ای آجری به خط کوفی برجسته با کاشی به عرض 1/30 متر وجود دارد که نام الامیر السیدالاجل در آن خوانده می‌شود. بانی این مناره بختیار بن محمد است که در دامغان آرامگاهی هم برای پدر خود محمد بن ابراهیم، ملقب به پیر علمدار، بنا کرده است.

مناره مسجد پامنار زواره

این مناره به سال 461 هجری (1068 میلادی) ساخته شده و از زمان اب اسلان سلجوقی به جای مانده است. در این مناره استوانه‌ای شکل کتیبه جالب توجهی به خط کوفی ساده برجسته از آجر تراش وجود دارد. کتیبه این مناره از زیباترین کتیبه‌های قرن پنجم هجری قمری به شمار می‌رود، که با گل و بوته‌های زیبا مزین است. در این کتیبه کلمه الله و تاریخ سنه احدی و ستین و اربعمائه ذکر شده است.

ProjectCenter

www.ProjectCenter.ir

📷 | @projehcenter

📍 | @projehcenter_ir